

4.9.2025

KÄRSÄMÄKI-HAAPAVESI

Hankila-Keso tuulivoimapuistoalueiden arkeologinen lisäinventointi 2025

Tilaaaja:
FCG Finnish Consulting Group

Toteuttaja:
Heilu Oy

KÄRSÄMÄKI-HAAPAVESI Hankila-Keso

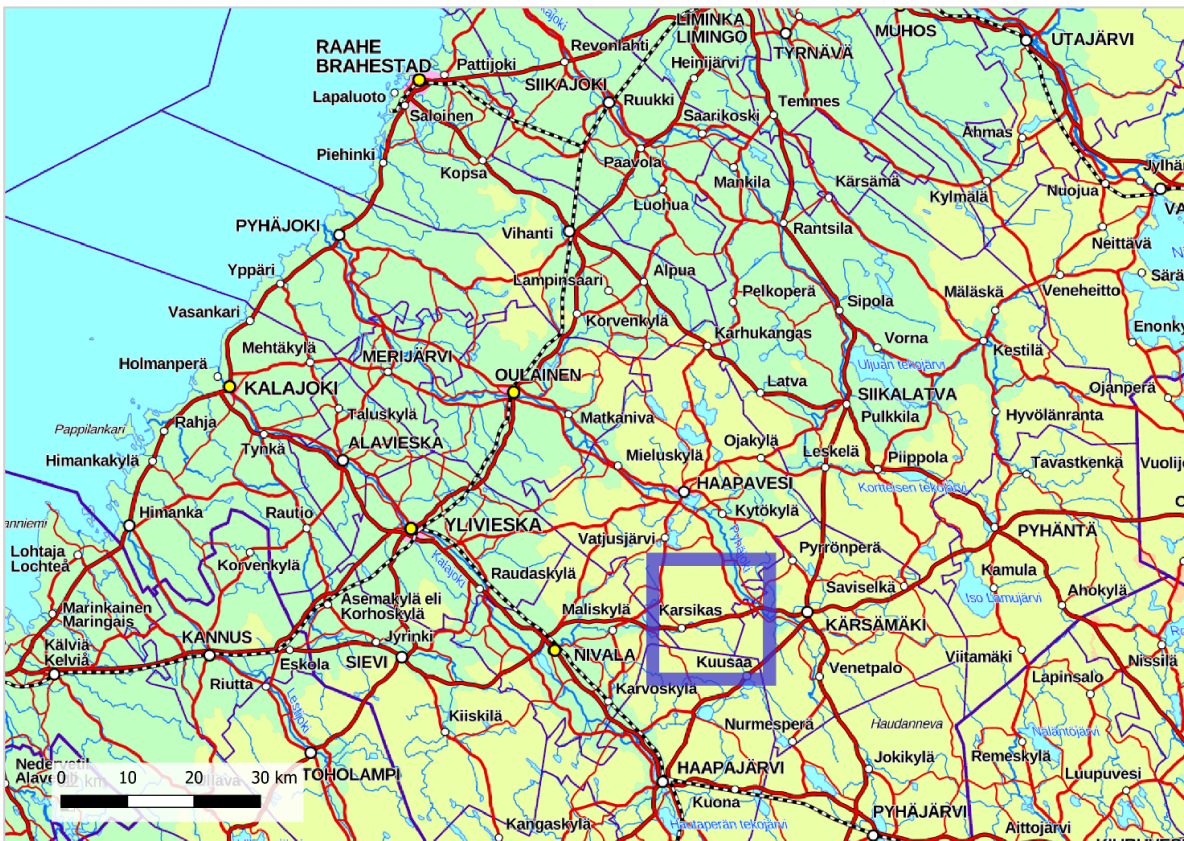
tuulivoimapuistoalueiden arkeologinen lisäinventointi 2025

Tiivistelmä

Haapaveden, Haapaveden ja Kärsämäen kuntien rajan lähettyville on suunnitteilla Kesonmäen ja Hankilannevan tuulivoimapuistoalueiden laajennus sekä uusien voimaloiden rakentamista Kesonmäen, Hankilannevan sekä Haapanevan tuulivoimapuistoalueille. Osana ympäristövaikutusten arviointimenettelyä Heilu Oy teki tuulivoimapuistoalueiden arkeologisen lisäinventoinnin heinä- ja syyskuussa 2025.

Alueilta tunnetaan entuudestaan kahdeksan kiinteää muinaisjäännöstä ja kaksi muu kulttuuriperintökohteita. Lisäksi alueelta on tiedossa kahdeksan muinaisjäännösrekisteriin merkittyä havaintokohdetta ja yksi mahdollinen muinaisjäännös, jotka on dokumentoitu aikaisemmissa inventoinneissa. Kolme aiemmissa inventoinneissa huomioitua kohdetta ei ole merkitty muinaisjäännösrekisteriin ollenkaan.

Nyt tehdyssä inventoinnissa alueilta tarkastettiin neljä havaintokohdetta, joita ei ole huomioitu aiemmissa inventoinneissa. Kohteista *Uudenahonneva* ja *Soidinkorpi 2* ovat tervahautoja ja *Sipuli* on hiilimiilu. *Katvalanräme* ei ole arkeologinen kohde. Lisäksi tarkastettiin aiemmin tunnettu kiinteä muinaisjäännös *Riihikaarto*.

Kartta 1. Lähestymiskartta. Inventointialue sijaitsee sinisen neliön sisäpuolella.

Sisällysluettelo

1. Johdanto	5
2. Alueen lähtötietoja.....	6
3. Arkeologinen inventointi	11
4. Arkeologiset kohteet	16
Kiinteät muinaisjäännökset	16
1. Uudenahonneva.....	16
2. Soidinkorpi 2.....	18
3. Riihikaarto	20
4. Sipuli.....	22
5. Rajaräme.....	24
Havaintokohde	25
6. Katvalanräme	25
5. Yhteenveto	27
Lähteet.....	28

Karttaluettelo

Kartta 1. Lähestymiskartta. Inventointialue sijaitsee sinisen neliön sisäpuolella.	1
Kartta 2. Kesonmäen yleiskartta. hankealue on merkitty vaaleansinisellä katkoviivalla, laajennusosat tumman sinisellä katkoviivalla sekä voimajohtolinja punaisella katkoviivalla. Suunnitellut voimalanpaikat on merkitty sinisillä pisteillä sekä numeroilla 8-17. Lähialueen arkeologiset kohteet on merkitty erivärisin pistein ja kohdenimin.	5
Kartta 3. Hautanevan ja Hankilannevan yleiskartta. Hankealueet on merkitty vaaleansinisellä katkoviivalla. Hankilannevan laajennusosat on merkitty tumman sinisellä katkoviivalla. Suunnitellut voimalanpaikat on merkitty sinisillä pisteillä sekä numeroilla 9-14. Lähialueen arkeologiset kohteet on merkitty erivärisin pistein ja kohdenimin.	6
Kartta 4. Kesonmäen hankealuetta kuvaava pitäjänkartat vuosilta 1870 ja 1919. Kartan ylälaitaan on merkitty Iso Vatjusjärvi ja vasempaan reunaan Karsikkaan kylän taloja. Hankealueen läpi kulkee Haapaveden Karsikkaan ja Soutuperän kylien välinen raja.	8
Kartta 5. Haapaveden Hautanevan ja Kärsämäen Hankilannevan hankealueita kuvaavat pitäjänkartat vuosilta 1846, 1870 ja 1919. Hankealueiden välissä sijaitsee kolmen pitäjän, Haapaveden, Kärsämäen ja Haapajärven pitäjien raja.....	8
Kartta 6. Kesonmäen hankealue vuosien 1955 ja 1957 topografisilla kartoilla.	9
Kartta 7. Hautanevan ja Hankilannevan hankealueet vuosien 1966–1967 topografisilla kartoilla.	9
Kartta 8. Maastossa kuljetut reitit ovat merkitty kartalle vihreällä.	15
Kartta 9. Maastossa kuljetut reitit ovat merkitty kartalle vihreällä.	15

Kartta 10. Uudenahonnevan kohdekartta. Kohde on merkitty punaisella pisteellä ja sen aluerajaus on merkitty punaisella vinorasterilla.....	17
Kartta 11. Soidinkorpi 2 kohdekartta. Kohde on merkitty punaisella pisteellä ja sen aluerajaus on merkitty punaisella vinorasterilla.....	18
Kartta 12. Riihikaarron kohdekartta. Kohde on merkitty punaisella pisteellä ja sen aluerajaus on merkitty punaisella vinorasterilla. Hankealueen raja on merkitty sinisellä katkoviivalla.....	20
Kartta 13. Sipulin kohdekartta. Kohde on merkitty punaisella pisteellä ja sen rajaus on merkitty punaisella rasterilla.	22
Kartta 14. Rajarämeen kohdekartta. Kohde on merkitty punaisella pisteellä. Hankealueen raja on merkitty sinisellä katkoviivalla.....	24
Kartta 15. Katvalanrämeen kohdekartta. Poistettavaksi ehdotettu havaintokohde on merkitty vihreällä pisteellä. Hankealue raja on merkitty sinisellä katkoviivalla.....	26

Arkistotiedot

Tutkimustyyppi:	Arkeologinen inventointi
Tutkimuksen tekijä:	Heilu Oy / FM Maria Södö ja FM Jussi-Pekka Hiltunen
Kenttätöaika:	16.7. ja 2.9.2025
Tutkimusten rahoittaja:	FCG Finnish Consulting Group
Lähialueen aikaisemmat tutkimukset:	Mika Sarkkinen inventointi 1995 Hans-Peter Schulz inventointi 2013 & 2014 Jaana Itäpalo & Hans-Peter Schulz inventointi 2018 Hans-Peter Schulz inventointi 2022 & 2023

Kansikuva: Kärsämäen Hankilannevan hankealueen pohjoisosan laajennusaluetta Läksynkankaalla. Lounaaseen.

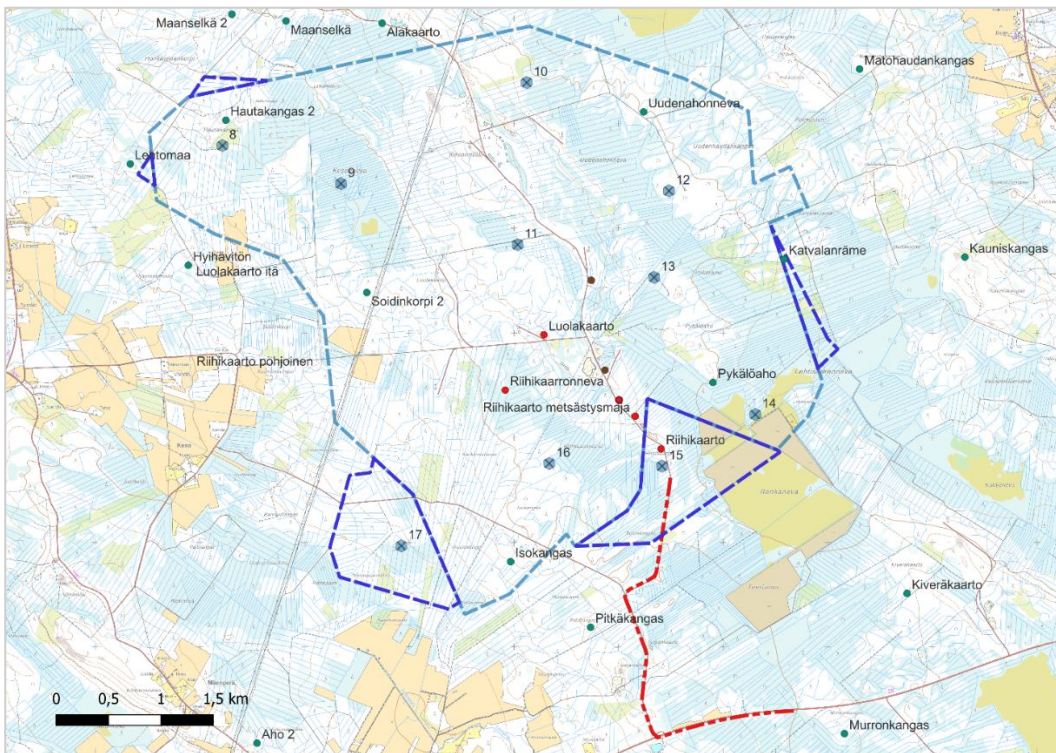
Taustakartat Maanmittauslaitoksen karttakuvapalvelusta (WMTS) 09/2025, ellei toisin mainita. Käytetty koordinaatisto ETRS-TM35FIN, korkeus N2000. Maanmittauslaitoksen 5 p aineiston käyttölisenssi: MML 8268633902/05 00 00/2025.

Raportin kuvat: Maria Södö (MS) ja Jussi-Pekka Hiltunen (JH)

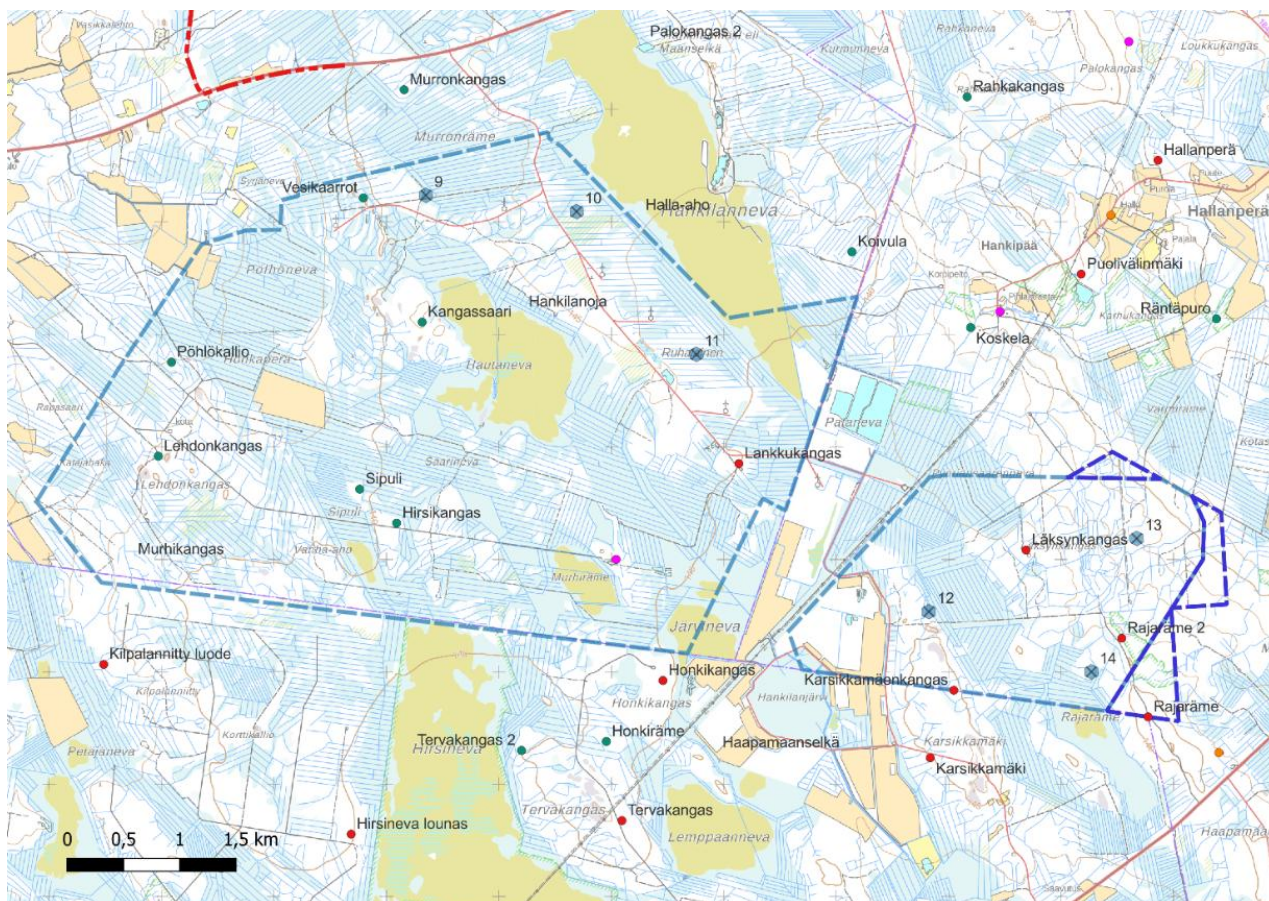
1. Johdanto

FCG Finnish Consulting Group on valmistelemassa Haapaveden Kesonmäen ja Kärsämäen Hankilannevan tuulivoimapuistoalueiden laajennusta sekä uusien voimaloiden rakentamista. Kesonmäen hankealueelle on suunnitteilla enintään kymmenen, Hautanevan hankealueelle kolmen ja Haapaveden Haapanevan tuulivoimapuistoalueelle kolmen uuden voimalan rakentamista. Kesonmäen lisäalueelle on lisäksi suunnitteilla voimajohto, joka sijoittuu olemassa olevien teiden varteen.

Osana ympäristövaikutusten arviointimenettelyä Heilu Oy:n arkeologi FM Maria Södö ja FM Jussi-Pekka Hiltunen tekivät alueen arkeologisen inventoinnin heinä- ja syyskuussa 2025, jossa huomioitiin sekä esihistorialliset että historialliset kohteet.

Kartta 2. Kesonmäen yleiskartta. hankealue on merkitty vaaleansinisellä katkoviivalla, laajennusosat tumman sinisellä katkoviivalla sekä voimajohtolinjat punaisella katkoviivalla. Suunnitellut voimalanpaikat on merkitty sinisillä pisteillä sekä numeroilla 8-17. Lähialueen arkeologiset kohteet on merkitty erivärisin pistein ja kohdenimin.

Kartta 3. Hautanevan ja Hankilannevan yleiskartta. Hankealueet on merkitty vaaleansinisellä katkoviivalla. Hankilannevan laajennusosat on merkitty tumman sinisellä katkoviivalla. Suunnitellut voimalanpaikat on merkitty sinisillä pisteillä sekä numeroilla 9-14. Lähialueen arkeologiset kohteet on merkitty erivärisin pistein ja kohdenimin.

2. Alueen lähtötietoja

Kesonmäen ja Hautanevan tuulivoimapuistot sijaitsevat noin 25 kilometriä Haapaveden keskustasta etelään Nivalan, Haapajärven ja Kärsämäen kuntien raja-alueella. Kesonmäen tuulivoimapuiston pinta-ala on noin 2185 hehtaaria, ja alueella on tällä hetkellä toiminnassa yhdeksän tuulivoimalaa. Alueelle suunnitellaan enintään kymmentä voimalaa, joista kaksi sijoittuu suunnitteilla oleville laajennusalueille. Laajennusalueen koko on noin 232 hehtaaria.

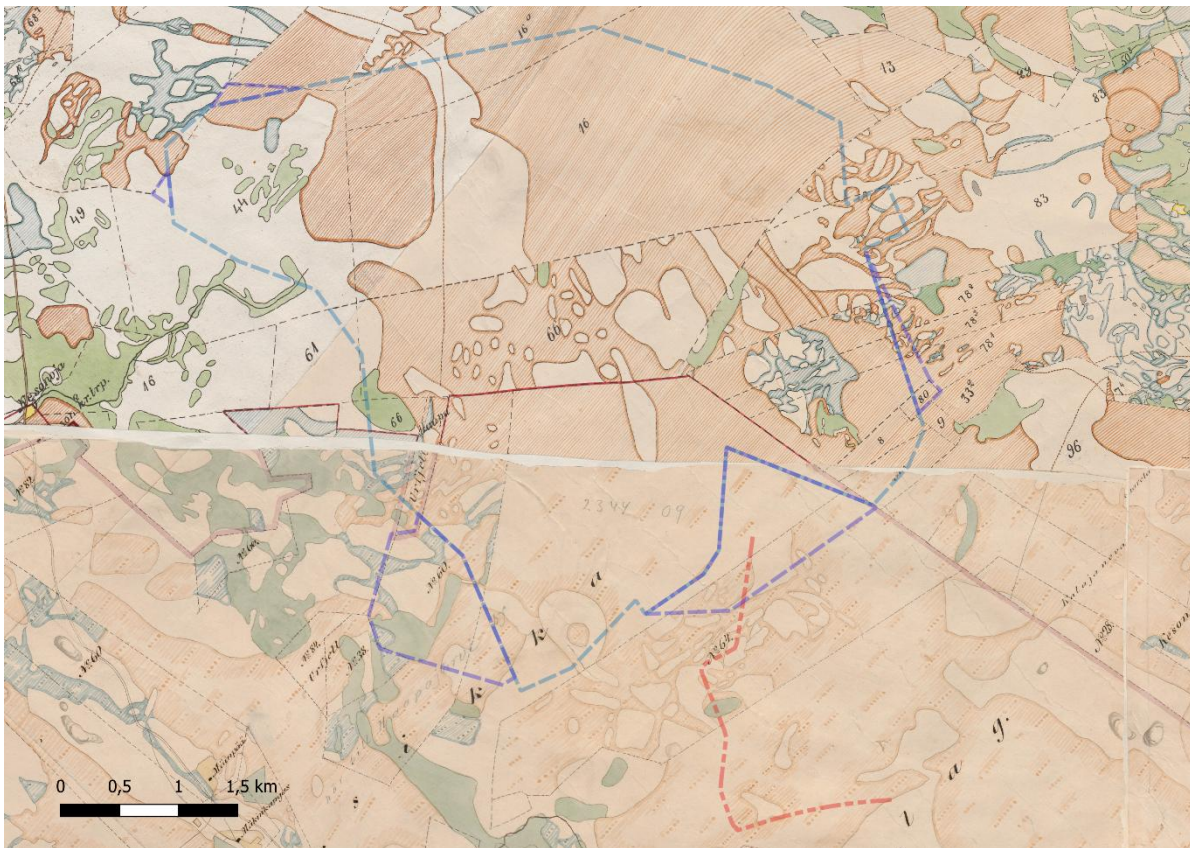
Hankilannevan tuulivoimapuiston pinta-ala on noin 2193 hehtaaria, ja siellä on käytössä viisi voimalaa. Laajennusalueen koko on noin 64 hehtaaria. Uusia voimaloita on suunnitteilla enintään kolme. Hankilannevan alue sijaitsee noin yhdeksän kilometriä Kärsämäen keskustasta lounaaseen.

Suurimittakaavainen aluetta kuvaava kartta on Gyldenin vuosina 1866–1873 yleiskartta. Karttaa on merkitty muutamia hankealueiden läpi kulkevia teitä. Hankilannevan tuulivoimapuistoalueen laajennoksen eteläosaan merkitty Hankilanolampi on kuivatettu viimeistään 1960-luvun puolivälissä. Pitäjänkartat on laadittu vuosina 1846, 1870 ja 1919. Pitäjänkartoille on merkitty

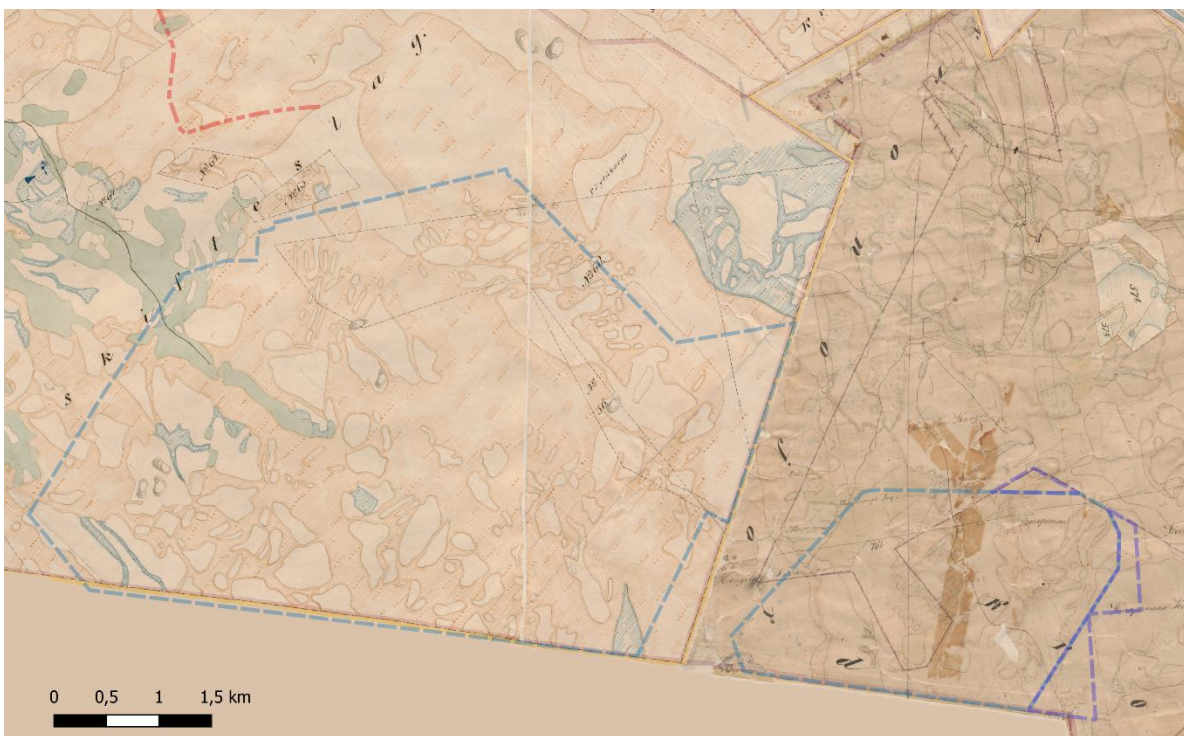
lähinnä pitäjien, kylien ja tilusten välisiä rajoja. Aluetta kuvaaville topografikartoille 1966 alue on ollut lähinnä suoaluetta, joita on ympäröinyt muutamia kuivempia kankaita. Inventoidulle alueelle ei ole vanhoihin karttoihin merkitty asutusta tai muutakaan arkeologisiin kohteisiin viittaavia merkintöjä.

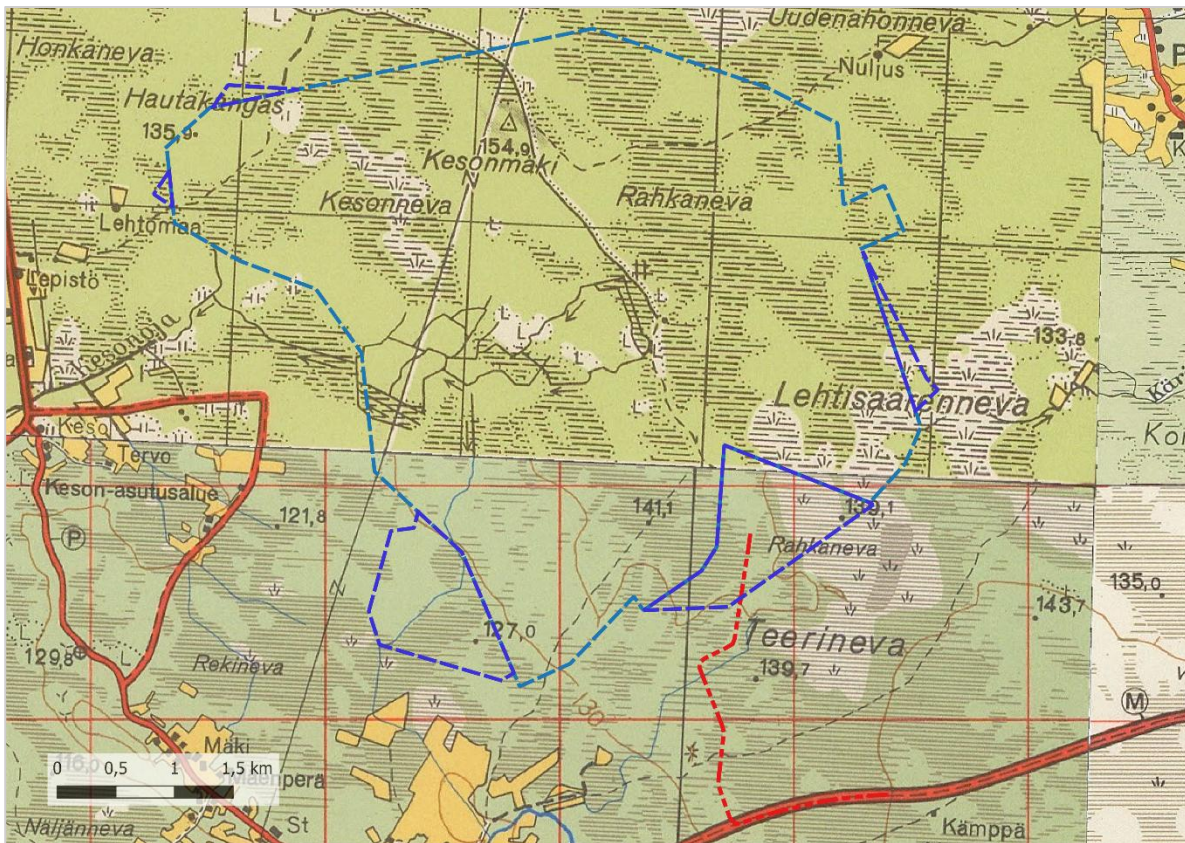
Kuva 1. Aluetta kuvaava vuoden 1863 yleiskartta.

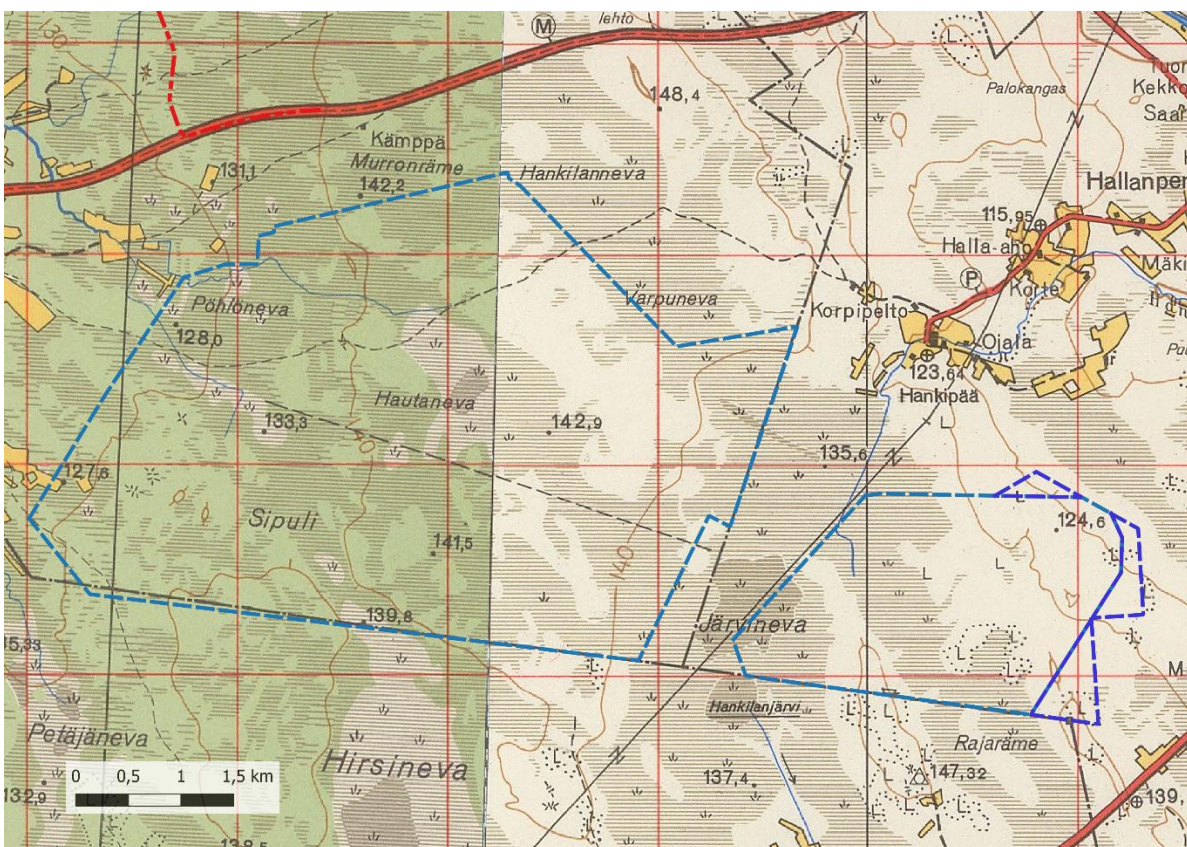
Kartta 4. Kesonmäen hankealuetta kuvaava pitäjänkartat vuosilta 1870 ja 1919. Kartan ylälaitaan on merkitty Iso Vatjusjärvi ja vasempaan reunaan Karsikkaan kylän taloja. Hankealueen läpi kulkee Haapaveden Karsikkaan ja Soutuperän kylien välinen raja.

Kartta 5. Haapaveden Hautanevan ja Kärsämäen Hankilannevan hankealueita kuvaavat pitäjänkartat vuosilta 1846, 1870 ja 1919. Hankealueiden välissä sijaitsee kolmen pitäjän, Haapaveden, Kärsämäen ja Haapajärven pitäjien raja.

Kartta 6. Kesonmäen hankealue vuosien 1955 ja 1957 topografisilla kartoilla.

Kartta 7. Hautanevan ja Hankilannevan hankealueet vuosien 1966–1967 topografisilla kartoilla.

Hankealueilla on aiemmin toteutettu useita arkeologisia inventointeja. Mika Sarkkinen laati Kärämäen kunnan perusinventoinnin vuonna 1995. Vuonna 2012 Hans-Peter Schulz inventoi Haapaveden ja Kärämäen kuntien alueita Metsähallituksen Pohjanmaan länsiosan kulttuuriperintöinventoinnin yhteydessä. Kesonmäen tuulivoimapuistoalueella inventointeja on tehty vuosina 2018 (Itäpalo ja Schulz, Pohjanmaan ArkeologiaPalvelu) ja 2023 (Schulz, Pohjanmaan ArkeologiaPalvelu). Hautanevan tuulivoimapuistoalueella arkeologisia inventointeja on toteutettu vuosina 2014 ja 2022 (Schulz, Pohjanmaan ArkeologiaPalvelu), ja Hankilannevan alueella vuonna 2023 (Schulz, Pohjanmaan ArkeologiaPalvelu).

Haapaveden Kesonmäen tuulivoimapuistoalueella sijaitsee kolme kiinteää muinaisjäännöstä: Riihikaarronneva (muinaisjäännöstunnus 1000034423), Luolakaarto (1000034422), jotka ovat tervahautoja sekä Riihikaarto metsästysmaja (1000023721), joka on pyyntikuoppakohde. Lisäksi alueella on kaksi muuta kulttuuriperintökohteeksi luokiteltua kohdetta, Luolakaarto itä (1000034424) ja Riihikaarto pohjoinen (1000034425), jotka ovat 1900-luvun asuinpaikkoja. Alueella on muinaisjäännösrekisterissä kolme havaintokohdetta. Näistä Keski-Pohjanmaan ArkeologiaPalvelu dokumentoi vuoden 2023 inventoinnissa kolme: Hautakangas 2 (1000082621), Pykälöaho (1000064531) ja Isokangas (1000064944). Muut kolme havaintokohdetta ovat Uudenahonneva (1000082622), Soidinkorpi 2 (1000082614) sekä Katvalanräme (1000082636), jotka huomioitiin nyt tehdyn inventoinnin yhteydessä. Kaikki havaintokohteet ovat tervahautoja.

Haapaveden Hautanevan hankealueella sijaitsee kuusi havaintokohdetta, joista viisi on tervahautoja ja yksi hiilimiilu. Keski-Pohjanmaan ArkeologiaPalvelu dokumentoi vuoden 2023 inventoinnissa seuraavat havaintokohteet: Vesikaarrot (1000064862), Kangassaari (1000064876), Pöhlökallio (1000064882), Lehdonkangas (1000065118) ja Hirsikangas (1000064898). Kuudes kohde, Sipuli (1000064630), on hiilimiilu, joka huomioitiin nyt tehdyn inventoinnin yhteydessä. Alueella sijaitsee yksi mahdollinen muinaisjäännös Murhikangas (1000055046), joka myös on dokumentoitu vuoden 2023 inventoinnissa. Näiden lisäksi vuoden 2023 inventoinnissa dokumentoitiin yksi tervahauta Ruhalaisen kankaalla, keskimmäisen tuulivoimalan luoteispuolella sekä toinen tervahautakohde Murhikankaalta (ks. Schulz 2023). Näitä ei ole merkitty muinaisjäännösrekisteriin.

Kärämäen Hankilannevan tuulivoimapuistoalueella sijaitsee neljä kiinteää muinaisjäännöstä. Näistä kolme, Läksynkangas (1000046339), Rajaräme 2 (1000046340) ja Karsikkamäenkangas (1000032458), ovat tervahautoja. Neljäs kohde, Rajaräme (1000039014), on rajamerkki.

Lähialueen tunnetut esihistorialliset kohteet sijoittuvat noin 90–120 metrin korkeustasoille merenpinnasta. Vaikka korkeustasojen puolesta hankealue (noin 120–155 m mpy) voisi olla potentiaalinen esihistoriallisille kohteille, alueen maaperä vähentää tätä potentiaalia huomattavasti. Tuulivoimapuistoalueiden läheisyydessä sijaitsee useita historiallisen ajan hiilimiiluja ja tervahautoja, joista suurin osa on kirjattu muinaisjäännösrekisteriin havaintokohteina.

3. Arkeologinen inventointi

Inventoinnin esitöiden yhteydessä hankealuetta kuvaavia historiallisia karttoja 1800–1900-luvulta haettiin Kansallisarkiston Astia-verkkopalvelusta sekä Jyväskylän yliopiston julkaisuarkistosta. Lisäksi 1900-luvun peruskarttoja ladattiin Vanhat kartat -sivustolta. Pitäjänkartta ja vanhat peruskartat asetoitiin nykykartalle, minkä perusteella tarkasteltiin inventointialueelle sijoittuvia mahdollisesti arkeologisesti merkittäviä kohteita, kuten historiallisen ajan asutusta ja rajamerkkejä.

Maanmittauslaitoksen verkkopalvelusta ladattiin 5p resoluutiolla tuotettua laserkeilausaineistoa, jota analysoitiin arkeologisesti kiinnostavien maastonmuotojen, kuten mahdollisten hiilimiilujen ja tervahautojen tunnistamiseksi. 5p aineisto käytiin läpi vuonna 2023 inventoiduilta alueilta sekä laajennusalueilta. Ennen maastotöitä käytiin lisäksi läpi tunnetut arkeologiset kohteet ja aikaisemmat arkeologiset tutkimusraportit. Nämä tiedot haettiin Museoviraston ylläpitämästä Kulttuuriympäristön palveluikkunasta (www.kyppi.fi).

Maastotyöt suoritettiin hankealueilla 16.7. ja 2.9.2025. Tutkimusmenetelmänä käytettiin maaston silmämääräistä havainnointia, ja mahdollisesti arkeologisesti merkittävillä kohdilla tehtiin pieniä lapionpistoja tai koekuoppia. Laserkeilausaineistossa havaittuja anomalioita tarkastettiin maastossa. Inventoinnin yhteydessä käytiin läpi laajennusalueiden voimaloiden sijoituspaikat sekä niiden lähiympäristöt. Lisäksi tarkastelussa oli jo vuonna 2023 inventoidut alueet, joista tarkasteltiin muuttuneiden voimaloiden sijoittelua. Muuttuneet voimalat sijoittuvat ojittettujen ja ojittamattomien soiden alueille, joten niitä tarkasteltiin lähinnä poluilta ja teiltä käsin. Näiden lähellä sijaitsevat metsäalueet on tarkastettu jo aikaisemmissa inventoinneissa. Lisäksi kaikki ennestään tarkastamattomat havaintokohteet tarkastettiin paikan päällä. Kaikki inventoinnissa tehdyt havainnot dokumentoitiin valokuvoin ja muistiinpanoin. Havaintojen sijainnit sekä kuljetut reitit tallennettiin käsi-GPS-paikantimella (Garmin Montana 610, tarkkuus noin $\pm 5\text{--}10\text{ m}$). Inventointiraportti laadittiin syyskuussa 2025.

Kuva 2. Haapaveden Kesonmäen hankealueen laajennus Hautakankaan pohjoispuolella. Lounaaseen. (MS)

Kuva 3. Voimalan 17 aluetta Haapaveden Kesonmäen hankealueen eteläisimmässä laajennusosassa. Kaakkoon. (MS)

Kuva 4. Voimalan 15 aluetta Haapaveden Kesonmäen hankealueen kaakkoispuolen laajennusosassa, jonne on suunnitteilla myös voimajohto. Kaakkoon. (MS)

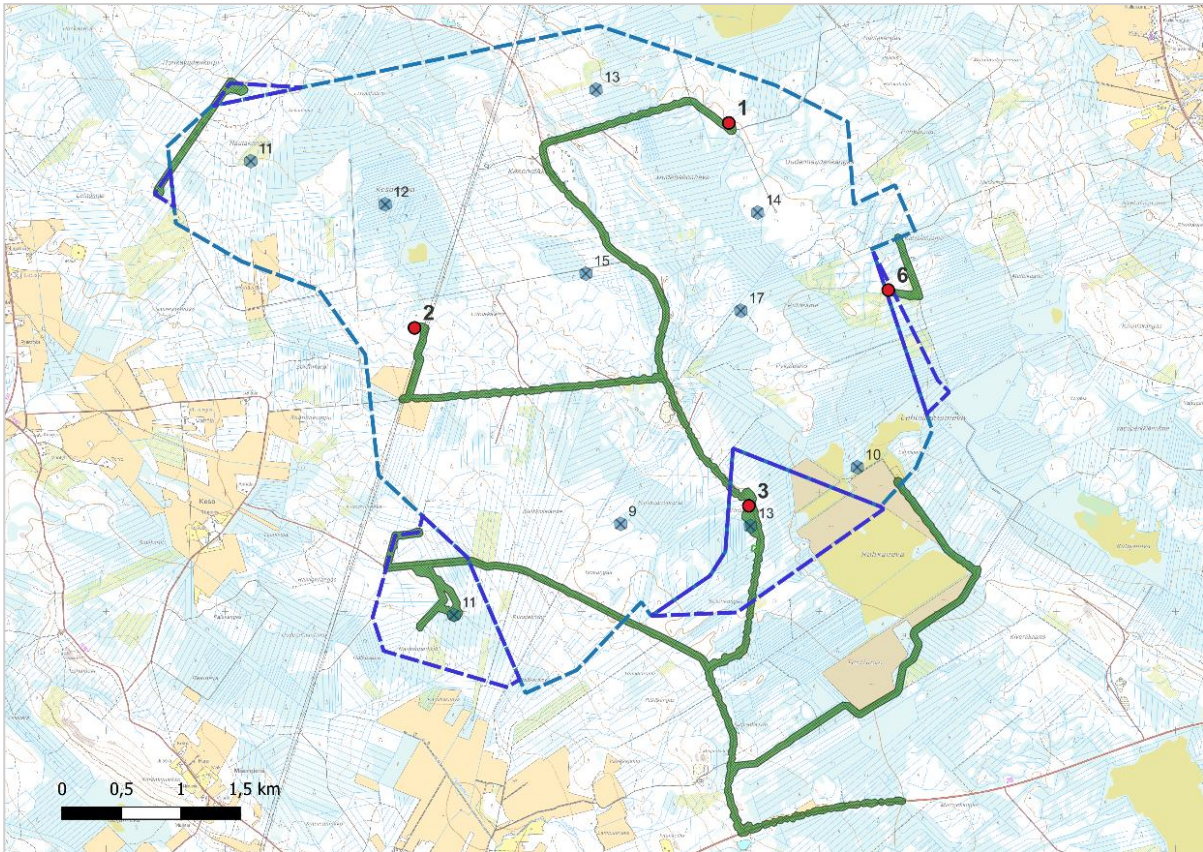
Kuva 5. Voimala 10 aluetta Rahkanevan turvetuotantoalueella. Luoteeseen. (JH)

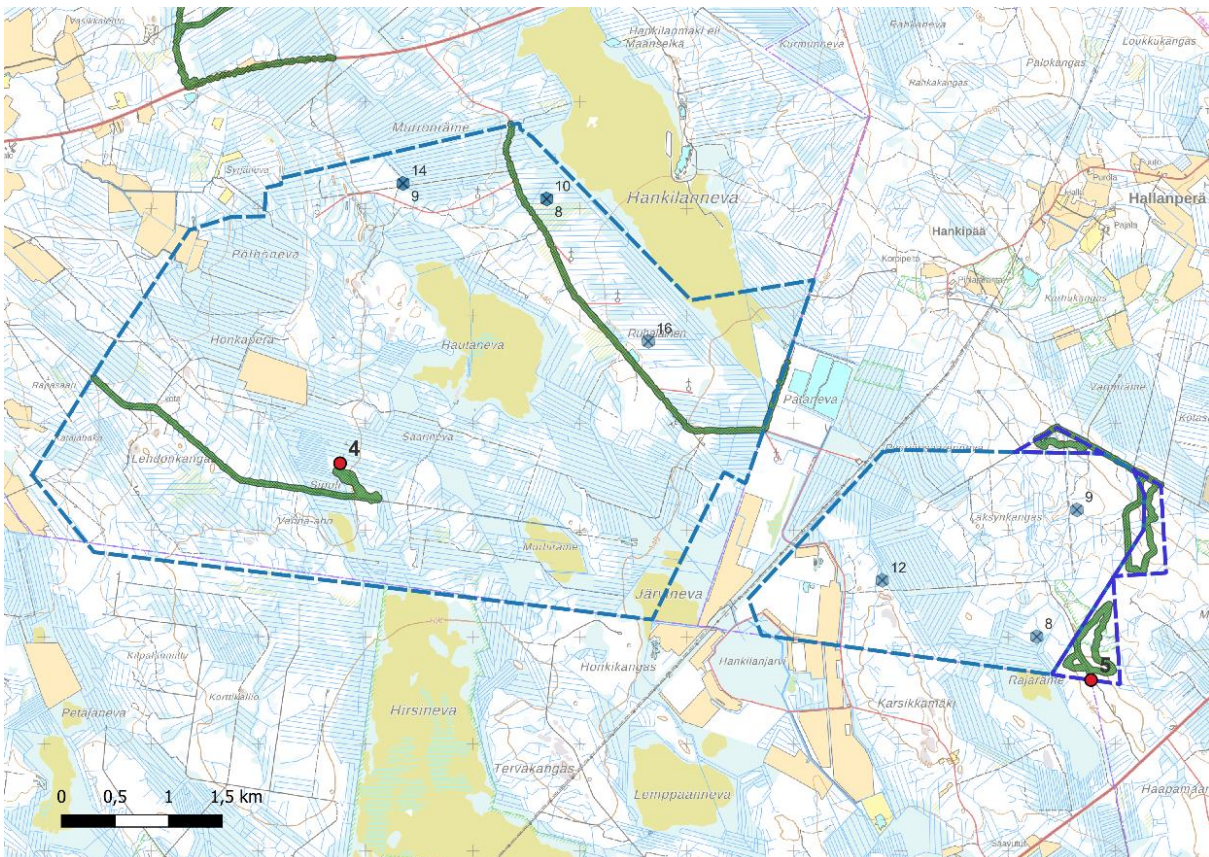
Kuva 6. Kärämäen Hankilannevan hankealueen itäisen laajennoksen aluetta. Itään. (MS)

Kuva 7. Kärämäen Hankilannevan hankealueen eteläisen laajennoksen aluetta. Länteen. (MS)

Kartta 8. Maastossa kuljetut reitit ovat merkitty kartalle vihreällä.

Kartta 9. Maastossa kuljetut reitit ovat merkitty kartalle vihreällä.

4. Arkeologiset kohteet

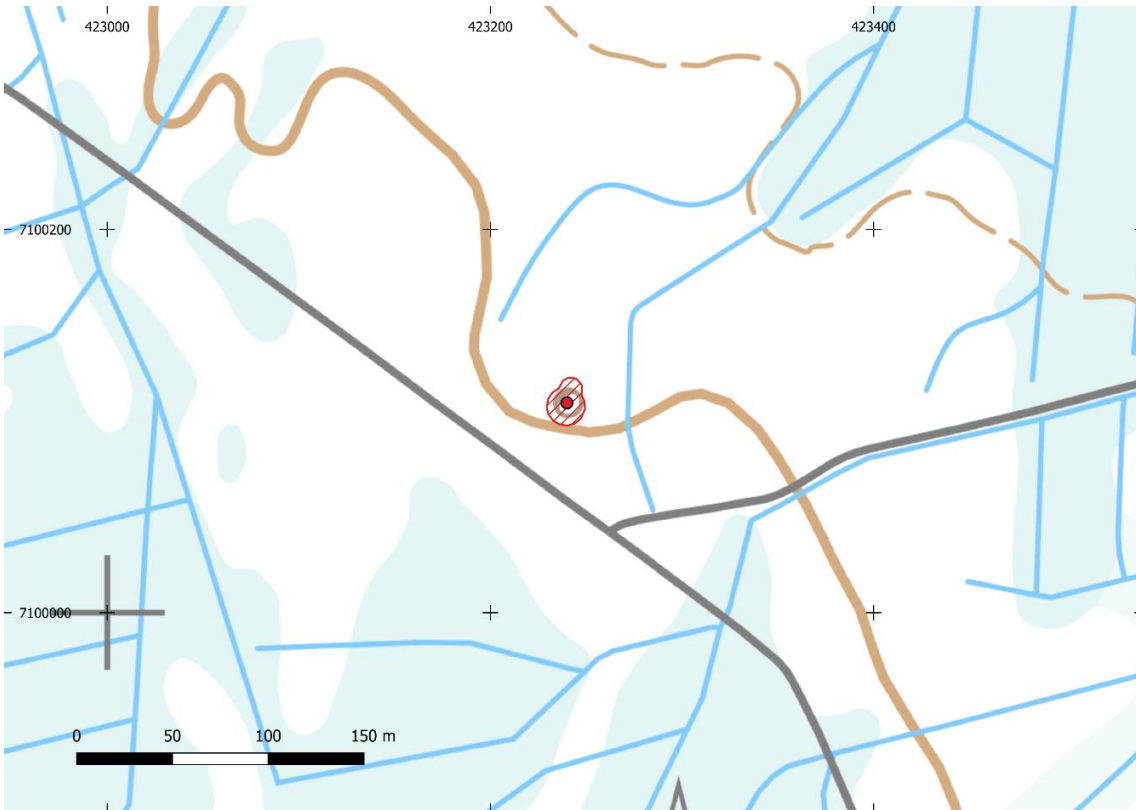
Kiinteät muinaisjäännökset

1. Uudenahonneva

Kunta:	Haapavesi
Muinaisjäännostunnus:	1000082622
Muinaisjäännostatus:	kiinteä muinaisjäänнос (entinen havaintokohde)
Muinaisjäännostyyppi:	työ- ja valmistuspaikat, tervahaudat
Ajoitus:	historiallinen
Aiemmat tutkimukset:	Janne Ikäheimo & Kaisa Kotkajärvi etätarkastus 2023
Koordinaatit:	N 7100109 E 423240 z 140
Koordinaattiselite:	5 p laserkeilausaineisto

Muinaisjäänносrekisterin kuvaus: Kohteeseen kuuluu tervahauta. Kohde on tunnistettu ja rajattu Maanmittauslaitoksen laser 5p aineistosta (Tuotantoalue: Siikalatva 2020) tehtyjen arkeologisten havaintojen perusteella (Ikäheimo & Kotkajärvi 2023, etätarkastus). Kohdetta ei ole tarkastettu maastossa.

Inventointi 2025: Uudenahonnevan pohjoispuolella, ojitettujen soiden välisellä kankaalla sijaitsee tervahauta. Sen halkaisija on noin 14 metriä. Vallin leveys on noin 4 metriä. Sen syvyys pohjalta vallin yläreunaan mitattuna on noin 0,4 metriä. Halssi suuntautuu pohjoiseen. Se on noin 3 metriä pitkä, 1,2 metriä leveä ja 0,5 metriä syvä. Tervahaudan päällä kasvaa jykeviä mäntyjä ja kuusia. Pohjalta otetusta kairauksesta havaittiin hiilensekainen maakerros. Tervahauta on merkitty maastokartalle.

Kartta 10. Uudenahonnevan kohdekartta. Kohde on merkitty punaisella pisteellä ja sen aluerajaus on merkitty punaisella vinorasterilla.

Kuva 8. Kaira on pystyssä tervahaudan keskellä. Pohjoiseen. (JH)

2. Soidinkorpi 2

Kunta:	Haapavesi
Muinaisjäännöstunnus:	1000082614
Muinaisjäännösstatus:	kiinteä muinaisjäännös (entinen havaintokohde)
Muinaisjäännöstyyppi:	työ- ja valmistuspaikat, tervahaudat
Ajoitus:	historiallinen
Aiemmat tutkimukset:	Janne Ikäheimo & Kaisa Kotkajärvi etätarkastus 2023
Koordinaatit:	N 7098385 E 420595 z 137
Koordinaattiselite:	5 p laserkeilausaineisto

Muinaisjäännösrekisterin kuvaus: Kohteeseen kuuluu tervahauta. Kohde on tunnistettu ja rajattu Maanmittauslaitoksen laser 5p aineistosta (Tuotantoalue: Siikalatva 2020) tehtyjen arkeologisten havaintojen perusteella (Ikäheimo & Kotkajärvi 2023, etätarkastus). Kohdetta ei ole tarkastettu maastossa.

Inventointi 2025: Voimajohtolinjan aukeasta noin 35 metriä itään sijaitsee tervahauta. Tervahaudan halkaisija on noin 15 metriä. Vallin leveys on noin 3,5 metriä. Tervahaudan syvyys on pohjalta vallin yläreunaan mitattuna noin 0,8 metriä. Halssi suuntautuu kaakkoon. Se on noin 5 metriä pitkä, 1 metrin leveä ja 0,4 metriä syvä. Päällä kasvaa jykeviä mäntyjä ja kuusia. Pohjalta otetusta kairauksesta havaittiin hiilensekainen maakerros.

Kartta 11. Soidinkorpi 2 kohdekartta. Kohde on merkitty punaisella pisteellä ja sen aluerajaus on merkitty punaisella vinorasterilla.

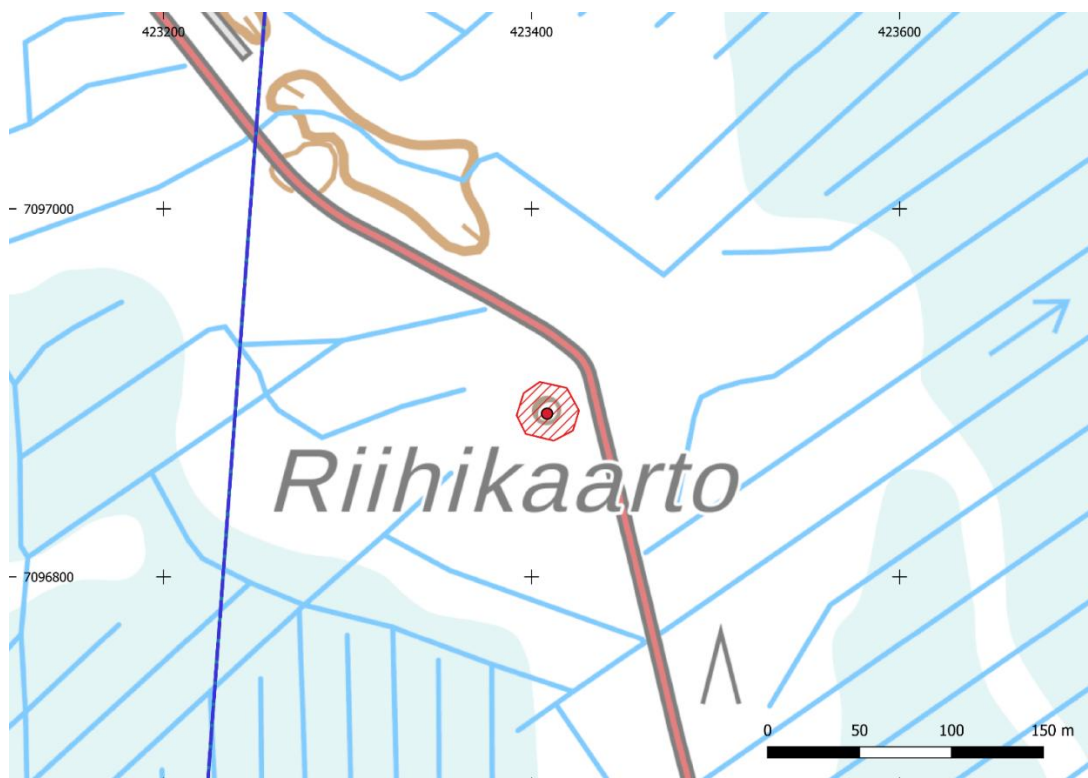
Kuva 9. Tervahaudan kuoppa. Itään. (JH)

3. Riihikaarto

Kunta:	Haapavesi
Muinaisjäännöstunnus:	1000034915
Muinaisjäännösstatus:	kiinteä muinaisjäännös
Muinaisjäännöstyyppi:	työ- ja valmistuspaikat, tervahaudat
Ajoitus:	historiallinen
Aiemmat tutkimukset:	Kaarlo Katiskoski tarkastus 2014
Koordinaatit:	N 7096892 E 423408 z 143
Koordinaattiselite:	tervahaudan gps-koordinaatit 2014

Muinaisjäännösrekisterin kuvaus: Suon länsipuolta etäämpänä noudattavalta metsätieltä noin 12–15 m länteen todettiin parikymmentä metriä peruskartan tervahautamerkin eteläpuolelta tervahauta, jonka kynä on idässä. Se on halkaisijaltaan noin 12 m ja noin 1,5 m syvä valleilta pohjalla. Ympäristössä on siihen liittyviä pieniä kuoppia ja kuopanteita. Länteen maasto muuttuu varsin kiviseksi.

Inventointi 2025: Kohde tarkastettiin inventoinnin yhteydessä. Tervahaudan kokonaishalkaisija on noin 21 m ja vallin leveys on noin 5 m. Halssi on haudan itäreunassa. Halssikaivannon koko on noin 1,5 m x 1,0 m. Kohteen voi havaita helposti kohteen itäpuolelta kulkevalta Maaseläntieltä.

Kartta 12. Riihikaarron kohdekartta. Kohde on merkitty punaisella pisteellä ja sen aluerajaus on merkitty punaisella vinorasterilla. Hankealueen raja on merkitty sinisellä katkoviivalla.

Kuva 10. Kaira on pystyssä tervahaudan pohjalla. Etelään. (MS)

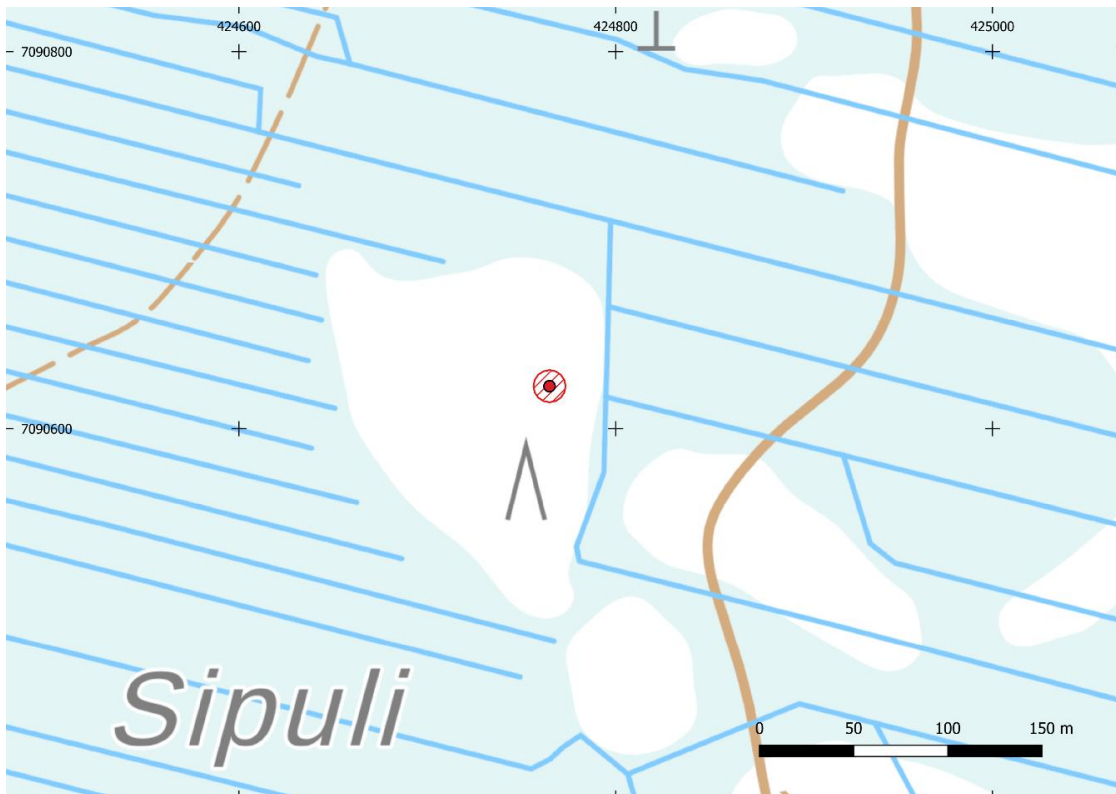
4. Sipuli

Kunta:	Haapavesi
Muinaisjäännöstunnus:	1000064630
Muinaisjäännösstatus:	kiinteä muinaisjäännös (entinen havaintokohde)
Muinaisjäännöstyyppi:	työ- ja valmistuspaikat, hiilimiilut
Ajoitus:	historiallinen
Aiemmat tutkimukset:	Ikäheimo etätarkastus 2023
Koordinaatit:	N 7090623 E 424765 z 139
Koordinaattiselite:	5 p laserkeilausaineisto

Muinaisjäännösrekisterin kuvaus: Kohteeseen kuuluu hiilimiilu. Kohde on tunnistettu ja rajattu Maanmittauslaitoksen laser 5p aineistosta (Tuotantoalue: Pyhäjärvi 2022) tehtyjen arkeologisten havaintojen perusteella (Ikäheimo 2023, etätarkastus). Kohdetta ei ole tarkastettu maastossa.

Inventointi 2025: Kohde tarkastettiin inventoinnin yhteydessä. Paikalla todettiin hiilimiilu, jonka kokonaishalkaisija on noin 8,0 metriä. Hiilimiilun korkeus on noin 0,8 metriä miilua ympäröivästä pistemäisestä matalasta kaivannosta. Kohteen päällä on noin metrin leveä pyöreä kaivanto, jonka syvyys on noin 0,4 metriä. Kohteen päälle tehdyssä lapionpistossa havaittiin paksu ja tasainen hiilikerros.

Kohde sijaitsee Vanha-ahon ja Hautanevanlehdon välisellä kuivalla kankaalla läheiseltä metsäautotieltä noin 300 metriä pohjoiseen. Kohdetta on vaikea havaita maastossa.

Kartta 13. Sipulin kohdekartta. Kohde on merkitty punaisella pisteellä ja sen raja-alue on merkitty punaisella rasterilla.

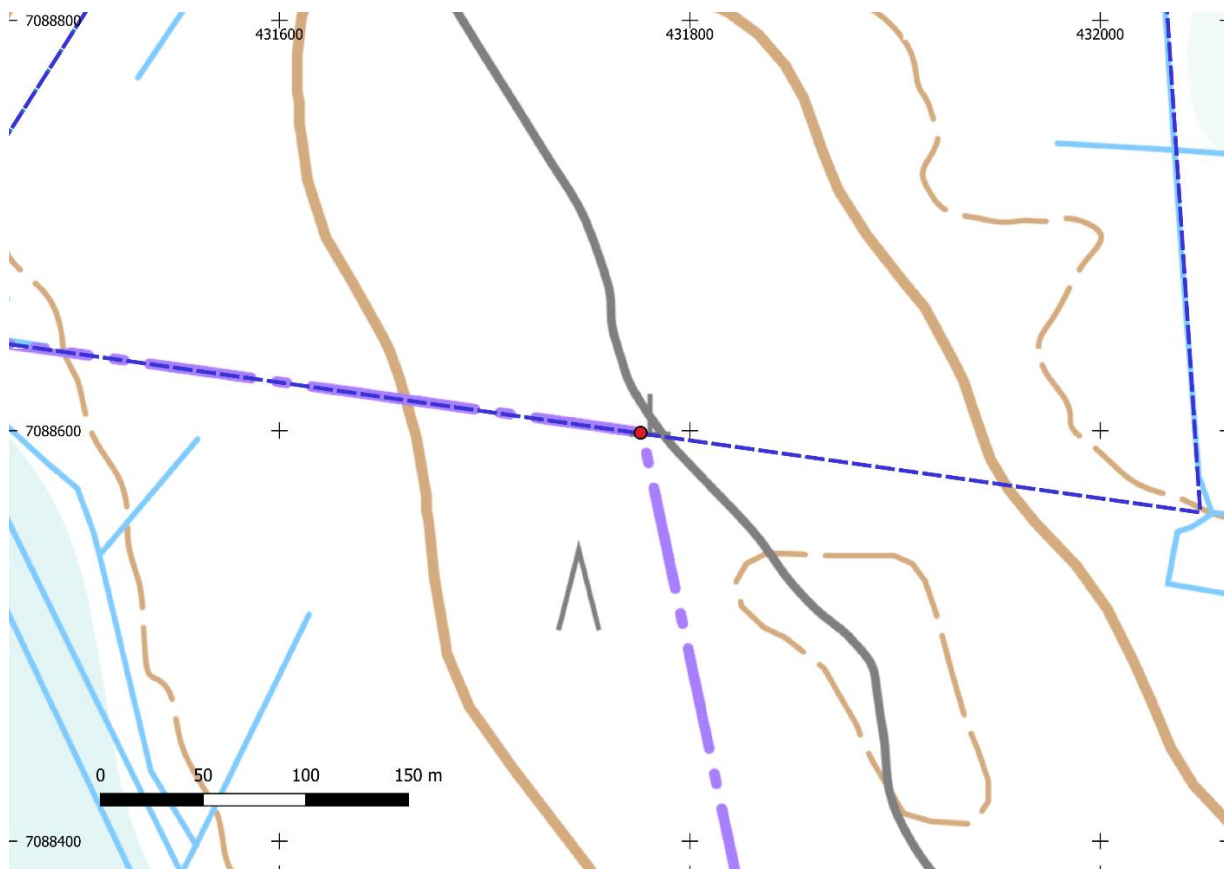
Kuva 11. Hiilimiilua on vaikea havaita maastossa, sillä kohteen päällä ja ympärillä kasvaa nuorta sekametsää. Länteen. (MS)

5. Rajaräme

Kunta:	Haapajärvi
Muinaisjäännöstunnus:	1000039014
Muinaisjäännösstatus:	kiinteä muinaisjäännös
Muinaisjäännöstyyppi:	kivirakenteet, rajamerkit
Ajoitus:	historiallinen
Aiemmat tutkimukset:	Marika Kostamovaara tarkastus 2020 Hans-Peter Schulz inventointi 2021
Koordinaatit:	N 7088599 E 431776 z 142
Koordinaattiselite:	Kohteen keskipiste

Muinaisjäännösrekisterin kuvaus: Rajamerkki sijaitsee Kärsämäen ja Haapajärven nykyisellä rajalla Rajarämeestä itään metsätien penkalla. Rajamerkki koostuu napakivestä, johon on kaiverretty numerot 1761 ja niiden yläpuolelle ruotsin kruunu. Napakiven ympärillä on neljä hyvin erottuvaa kiveä. Kyseessä ilmeisesti viisikivinen pyykki. Napakiven korkeus on noin 70 cm, leveys 50 cm ja paksuus 25 cm. Vuoden 2021 inventoinnissa havaittiin, että myös napakiven toisella sivulla on kaiverrus – ylärivissä lukee ilmeisesti ”N2” ja alla mahdollisesti kolminumeroinen luku – ehkä ”143” tai ”145”.

Inventointi 2025: Kohdetta ei tarkastettu inventoinnin yhteydessä.

Kartta 14. Rajarämeen kohdekartta. Kohde on merkitty punaisella pisteellä. Hankealueen raja on merkitty sinisellä katkoviivalla.

Havaintokohde

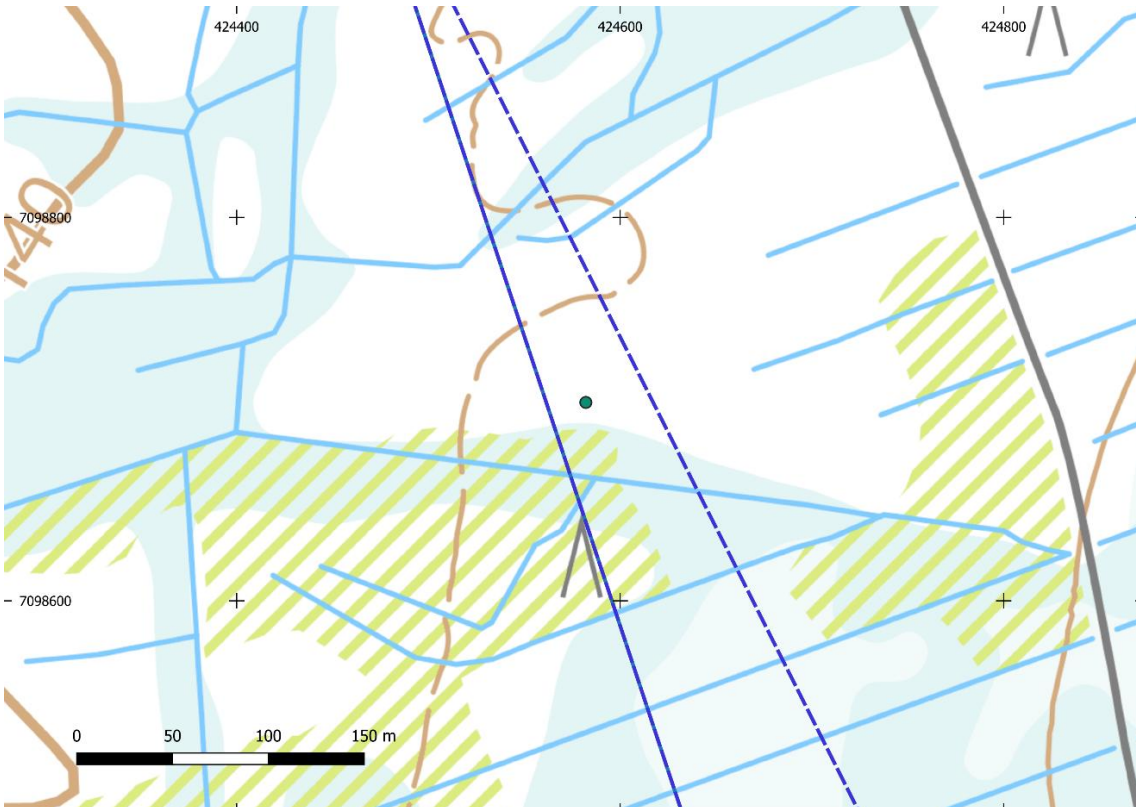
6. Katvalanräme

Kunta:	Haapavesi
Muinaisjäännöstunnus:	1000082636
Muinaisjäännösstatus:	havaintokohde (ehdotetaan poistettavaksi muinaisjäännösrekisteristä)
Muinaisjäännöstyyppi:	aiemmin työ- ja valmistuspaikat, tervahaudat
Ajoitus:	moderni
Aiemmat tutkimukset:	Ikäheimo ja Kotkajärvi etätarkastus 2023
Koordinaatit:	N 7098703 E 424582 z 138
Koordinaattiselite:	5 p laserkeilausaineisto

Muinaisjäännösrekisterin kuvaus: Kohteeseen kuuluu tervahauta. Kohde on tunnistettu ja rajattu Maanmittauslaitoksen laser 5p aineistosta (Tuotantoalue: Siikalatva 2020) tehtyjen arkeologisten havaintojen perusteella (Ikäheimo & Kotkajärvi 2023, etätarkastus). Kohdetta ei ole tarkastettu maastossa.

Inventointi 2025: Inventointityö valmisteltiin ennen kuin Katvalanräme oli lisätty havaintokohteena muinaisjäännösrekisteriin. Paikalla ei maastossa todettu olevan tervahautaa. Paikalla on hyvin kivikkoinen ja heinikon peittämä, noin puoli metriä syvä ja 7,0 metriä leveä epämääräinen pyöreähkö painanne. Painanteen itäpuolella oli luontaista matalaa valliä. Halssiin viittaavista rakenteista ei tehty maastossa havaintoja. Painanteen pohjalle ja ympärille tehtiin muutamia lapionpistoja, mutta niistä ei todettu hiiltä tai nokea. Painanne on joko luontainen tai modernin maankäytön yhteydessä syntynyt.

Ehdotetaan kohteen poistamista muinaisjäännösrekisteristä.

Kartta 15. Katvalanrämeeen kohdekartta. Poistettavaksi ehdotettu havaintokohde on merkitty vihreällä pisteellä. Hankealue raja on merkitty sinisellä katkoviivalla.

Kuva 12. Yleiskuva tervahaudaksi tulkitun painanteen alueelta. Luoteeseen. (MS)

5. Yhteenveto

Heilu Oy:n arkeologit Maria Södö ja Jussi-Pekka Hiltunen suorittivat arkeologisen täydennysinventoinnin Haapaveden Kesonmäen ja Hautanevan sekä Kärsämäen Hankilannevan tuulivoimapuistoalueilla heinä- ja syyskuussa 2025.

Alueilta tunnettiin ennestään yhdeksän kiinteää muinaisjäännöstä sekä kaksi muuta kulttuuriperintökohdetta. Tämän raportin laatimishetkellä muinaisjäännösrekisteristä puuttuu 12 sellaista kohdetta, jotka ovat tiedossa ja täyttävät muinaisjäännöksen määritelmän. Kahdeksan niistä on muinaisjäännösrekisterissä tämän raportin kirjoittamisen hetkellä havaintokohteena, yksi mahdollisena muinaisjäännöksenä ja loppuja ei ole merkitty muinaisjäännösrekisteriin. Kohteet on dokumentoitu aikaisemmissa inventoinneissa.

Nyt tehdyssä inventoinnissa Haapaveden Kesonmäen tuulivoimapuistoalueella sijaitsevista havaintokohteista kaksi, *Uudenahonneva* ja *Soidinkorpi 2*, todettiin maastossa tervahaudoiksi. Haapaveden Hautanevan hankealueella sijaitseva kohde *Sipuli* todettiin hiilimiiluksi. Sen sijaan havaintokohde *Katvalanräme* ei osoittautunut arkeologiseksi kohteeksi.

Inventoinnin jälkeen tuulivoimapuistoalueilta tunnetaan yhteensä 27 arkeologista kohdetta.

Maria Södö ja Jussi-Pekka Hiltunen
Oulussa 4.9.2025
Heilu Oy

Lähteet

Tutkimusraportit: (https://www.kyppi.fi/palveluikkuna/raportti/read/asp/r_default.aspx)

- Itäpalo, Jaana & Schulz, Hans-Peter 2018. Haapavesi_Kesonmäen tuulivoimapuiston arkeologinen inventointi. Keski-Pohjanmaan ArkeologiaPalvelu.
- Sarkkinen, Mika 1995. Käsämäen inventointi. Pohjois-Pohjanmaan liitto.
- Schulz, Hans-Peter 2023. Keson laajennus, Hautaneva ja Hankilan laajennus – tuulivoimapuistojen arkeologinen inventointi. Keski-Pohjanmaan ArkeologiaPalvelu.
- Schulz, Hans-Peter 2022. Hankilannevan tuulivoimapuiston laajennuksen arkeologinen inventointi. Keski-Pohjanmaan ArkeologiaPalvelu.
- Schulz, Hans-Peter 2014. Haapavesi_Käsämäki Hankilannevan tuulivoimapuisto

Kartat:

Kansallisarkisto: (<https://astia.narc.fi/uusiastia/>)

- Maanmittaushallituksen historiallinen kartta-arkisto (kokoelma). Ia.* Pitäjänkartasto:
 - o Maanmittaushallituksen historiallinen kartta-arkisto (kokoelma). Ia.* Pitäjänkartasto. 2344 09+12 Ia.* -/- Haapavesi (--). Tiedosto 1081276. Kansallisarkisto. Viitattu 7.7.2025.
 - o Maanmittaushallituksen historiallinen kartta-arkisto (kokoelma). Ia.* Pitäjänkartasto. 3322 03+06 Ia.* -/- Haapavesi (--). Tiedosto 1082513. Kansallisarkisto. Viitattu 7.7.2025.
 - o Maanmittaushallituksen historiallinen kartta-arkisto (kokoelma). Ia.* Pitäjänkartasto. 3322 06+03 Ia.* -/- Käsämäki (--). Tiedosto 1082520. Kansallisarkisto. Viitattu 7.7.2025.
 - o Maanmittaushallituksen historiallinen kartta-arkisto (kokoelma). Ia.* Pitäjänkartasto. 2433 07 Ia.* -/-_1 Haapavesi (--). Tiedosto 1081357. Kansallisarkisto. Viitattu 7.7.2025.

Jyväskylän yliopiston julkaisuarkisto: (<https://jyx.jyu.fi/jyx/?lng=fi>)

- o Gylden, C. W. Karta öfver Finland: Sektionen D3: nordvestra delen af Uleåborgs län med tillgränsande delar af Wasa och Kuopio län. 1863.

Vanhat kartat -latauspalvelu: (<https://vanhatkartat.fi/>)

- o 2344 Nivala topografinen kartta v. 1966
- o 2433 Haapavesi topografinen kartta v. 1957
- o 3322 Käsämäki topografinen kartta v. 1967
- o 3411 Piippola topografinen kartta v. 1955